

de Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

Staatscommissie rechtsstaat
Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
via
info@staatscommissierechtsstaat.nl

bezoekadres
Kneuterdijk 1
2514 EM Den Haag

correspondentieadres
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

datum 12 juli 2023
ons kenmerk UIT 13685 STRA/CF
uw kenmerk Uw brief van 23 mei 2023
onderwerp Visie van de Raad voor de rechtspraak op de rechtsstaat

(088) 3610000
www.rechtspraak.nl

Geachte voorzitter en leden van de Staatscommissie rechtsstaat,

Veel dank voor uw uitnodiging een visie te schrijven op de rechtsstaat om bij te dragen aan het beeld dat u krijgt van ervaringen met de rechtsstaat en daarmee de analyse van de Staatscommissie rechtsstaat (hierna: 'de staatscommissie') te verrijken.

Voor de meeste Nederlandse burgers is de democratische rechtsstaat vanzelfsprekend. Zo vanzelfsprekend dat men vaak niet beseft hoe groot de impact van de rechtsstaat is op het dagelijkse leven. Dat men vrijheid van meningsuiting en vrijheid van religie en levensovertuiging heeft, dat de machtige overheid zich ook aan regels moet houden. Kortom: dat men in vrijheid kan leven. Onze democratische rechtsstaat is even vanzelfsprekend als de dijken en duinen die ons land beschermen: als ze functioneren, dus als ze stevig en hoog genoeg zijn, dan staan ze niet op de (politieke) agenda en niet ter discussie, maar als ze niet meer functioneren dan is de gehele samenleving ontwricht. Dat is ook de betekenis die onze rechtsstaat heeft voor onze burgers. Als de rechtsstaat uit balans is, of er niet zou zijn, dan is dat een bedreiging voor de rechten en vrijheden van iedere burger.

Er zijn diverse definities van het concept rechtsstaat. De Raad voor de rechtspraak (hierna: 'de Raad') noemt hier graag de definitie die de Verenigde Naties hanteren en die de Raad onderschrijft:

'De rechtsstaat is een beginsel van besturen waarin alle personen, instellingen en entiteiten, publiek en privaat, inclusief de staat zelf, verantwoording moeten afleggen aan wetten die publiek zijn uitgevaardigd, die op gelijke wijze worden gehandhaafd en onafhankelijk worden beoordeeld, en die in overeenstemming zijn met internationale normen en standaarden op het gebied van mensenrechten. Het vereist maatregelen om ervoor te zorgen dat de beginselen van suprematie van de wet, gelijkheid voor de wet, verantwoording aan de wet, eerlijkheid bij de toepassing van de wet, scheiding der machten, deelname aan de besluitvorming, rechtszekerheid, vermindering van willekeur en procedurele en juridische transparantie worden nageleefd.¹

In de visie van de Raad staat in een democratische rechtsstaat de burger centraal en is de rechtsstaat voor burgers en voor de samenleving van het grootste belang. De rechtsstaat is dan ook veel meer dan een definitie of een verzameling instituties. In de context van de opdracht aan de staatscommissie gaat

¹ United Nations, Report of the Secretary-General: The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies (S/2004/616); [What is the Rule of Law? - United Nations and the Rule of Law](#)

Raad voor de
rechtspraak

datum 12 juli 2023
kenmerk UIT 13685 STRA/CF
pagina 2 van 8

het volgens de Raad met name om de dynamiek en praktijk binnen en tussen de instituties die de staatsmachten vormen: zij genereren de rechtsstaat voor de burger en hebben gezamenlijk de macht om deze in stand te houden en te versterken. In de ogen van de Raad vormen de instituties binnen de staatsmachten een ‘ecosysteem’ met onderling afhankelijke relaties in het bijdragen aan de rechtsstaat, dat zowel vorm geeft aan als gevormd wordt door een zekere rechtscultuur. Die rechtscultuur geeft vorm aan wat de samenleving verstaat onder rechtvaardigheid en hoe dat wordt gerealiseerd. Nederland is een democratische rechtsstaat waarin wetten mensen beschermen en iedereen voor de wet gelijk is. Wetten gelden voor iedereen: voor iedere burger, voor bedrijven, voor organisaties én voor de overheid. Een wet alleen is slechts tekst op papier. Pas als de wet eerlijk en rechtvaardig wordt toegepast heeft hij effect. Een goede toepassing van de wet is het domein van de rechter. Het is zijn taak om te oordelen of iemand de wet heeft overtreden en wat de gevolgen zijn als dit zo is. Een rechtvaardige samenleving kan alleen bestaan als de rechter hiertoe in staat wordt gesteld.

Het is een grondrecht om je geschil aan de rechter voor te kunnen leggen. Dat er altijd iemand is die onpartijdig, onafhankelijk, integer en professioneel naar jouw zaak kijkt, wie je ook bent. Betrouwbare rechtspraak geeft mensen het vertrouwen dat hun rechten veilig zijn en draagt zo bij aan sociale samenhang en aan een stabiele economie. Hoogwaardige rechtspraak zorgt voor een samenleving waar niemand bang hoeft te zijn voor machtsmisbruik of het recht van de sterkste. Nederland moet zuinig zijn op zijn rechtspraak. Door voldoende middelen vrij te maken om de rechter te ondersteunen, maar ook door de trias politica onverminderd te omarmen. Geen staatsmacht gaat boven de ander, respect voor elkaar bepaalt de sterkte van het systeem dat Nederland tot een van de welvarendste landen ter wereld maakt.

De Raad hecht er aan enkele elementen te benoemen die volgens de Raad de rechtstaat versterken en waarborgen en daarmee ook bijdragen aan het voor de burger bieden van een veilige en rechtvaardige samenleving, waarin de rechtspraak rechten en vrijheden van burgers beschermt, zorgt voor een goede toepassing van het recht en voor beslissingen door onafhankelijke, onpartijdige, integere en deskundige rechters.

Dialogo tussen staatsmachten

De Rechtspraak roept al geruime tijd op tot een blijvende dialoog tussen de wetgevende-, uitvoerende-, en rechtsprekende macht. Al bij de kabinetsformatie in 2017 wees de Raad voor de rechtspraak de informateur op het belang van deze dialoog over bedreigingen van de rechtsstaat, de scheiding der machten en het vinden van een evenwicht om samen te handelen in het perspectief van een gemeenschappelijk belang: een sterke rechtsstaat voor een dynamische samenleving.

Bij de kabinetsformatie van 2021 heeft de Raad voor de rechtspraak de informateur gevraagd een overlegstructuur te organiseren waarbinnen de drie staatsmachten permanent het gesprek kunnen voeren over het functioneren van de rechtsstaat en de scheiding der machten (de trias politica)². Het is namelijk een nadrukkelijke behoefte van de Rechtspraak dat niet alleen óver de Rechtspraak wordt gesproken,

² [‘Rechtspraak vraagt in brief aan informateur aandacht voor belang sterke rechtsstaat’](https://rechtspraak.nl) (rechtspraak.nl)

Raad voor de
rechtspraak

datum 12 juli 2023
kenmerk UIT 13685 STRA/CF
pagina 3 van 8

maar ook mét de Rechtspraak wordt gesproken over bijvoorbeeld onrechtvaardigheid als gevolg van knellende wetgeving of uitvoering.

Naar aanleiding van de kinderopvangtoeslagaffaire is tijdelijk invulling gegeven aan deze dialoog. De Tweede Kamer heeft een motie aangenomen waarin de regering werd opgeroepen om voorbereidingen te treffen voor het instellen van een staatscommissie die het functioneren van de rechtsstaat analyseert en met voorstellen komt om deze te versterken. Deze voorbereiding is door de drie staatsmachten gezamenlijk uitgevoerd. Uw staatscommissie werkt dan ook op basis van een door de drie staatsmachten gezamenlijk geformuleerde opdracht.

Er is nog geen permanente overlegstructuur waarbinnen de staatsmachten het gesprek met elkaar kunnen voeren. Ik vraag voor het ontbreken van zo'n structuur uw aandacht, daar goed overleg tussen de staatsmachten het functioneren van de rechtsstaat in de ogen van de Raad zeer bevordert.

Reflecties en signalering van knellende wetgeving door de Rechtspraak

Naar aanleiding van diezelfde toeslagenaffaire hebben bestuursrechters gereflecteerd op hoe bestuursrechters kinderopvangtoeslagzaken hebben behandeld³. Ook familierechters hebben naar aanleiding hiervan de werkwijze van familie- en jeugdrechters onderzocht⁴.

Ook heeft de Rechtspraak zich naar aanleiding van de Toeslagenaffaire voorgenomen om knellende wetgeving die kan leiden tot onvoldoende rechtsbescherming van burgers te signaleren, zodat andere staatsmachten hier vanuit hun rollen en verantwoordelijkheden binnen de trias iets mee kunnen doen. De Rechtspraak deed dit voor het eerst in het jaarverslag van 2021⁵, maar ook in het jaarverslag van 2022⁶. Dergelijke signalen kunnen een bijdrage leveren aan voornoemde dialoog tussen de staatsmachten.

Balans tussen de staatsmachten

De rechter krijgt de laatste tijd steeds vaker het onterechte verwijt dat hij op de stoel van de politiek gaat zitten wanneer hij zich in de zittingszaal (op verzoek!) uitspreekt over maatschappelijk beladen thema's zoals het klimaat- of asielbeleid.

Het is geen keuze van rechters om zich over deze onderwerpen uit te spreken. Rechters kunnen niet anders. Een rechter mag een aan hem voorgelegde zaak immers niet weigeren.

Als de politiek belangrijke maatschappelijke vraagstukken laat liggen, dan heeft dat zijn weerslag op de zaken die aan de rechter worden voorgelegd. Als de overheid zich niet aan de eigen regels houdt, dan kan dat leiden tot voor de overheid onwelgevallige rechterlijke uitspraken. Voor een goed

³ [Toeslagenaffaire: 'Belang rechtsbescherming individu moet zwaarder wegen dan vaste lijn jurisprudentie' \(rechtspraak.nl\)](#)

⁴ [Rechtspraak publiceert reflectierapport familie- en jeugdrechters' | Nieuws | Rechtspraak](#)

⁵ [Rechters: knellende wetgeving leidt tot onrechtvaardige situaties' | Nieuws | Rechtspraak](#)

⁶ [Rechtspraak waarschuwt opnieuw voor knellende wetgeving' \(rechtspraak.nl\)](#)

Raad voor de
rechtspraak

datum 12 juli 2023
kenmerk UIT 13685 STRA/CF
pagina 4 van 8

functionerende trias is het dan ook van het grootste belang dat ieder onderdeel van de trias zijn rol pakt en zich aan de wet houdt. Als de Rechtspraak niet meer als noodzakelijke tegenmacht maar als hindermacht wordt gezien, verstoort dit de balans tussen de staatsmachten.⁷

De invloed van andere staatsmachten op benoeming leden rechterlijke macht

De minister voor Rechtsbescherming kan invloed uitoefenen op benoemingen binnen de rechterlijke macht. Dit is onwenselijk. Zowel bij benoemingen van rechters, gerechtsbestuurders als leden van de Raad voor de rechtspraak kan de minister een benoeming verhinderen. Hoewel in de praktijk nog nooit van die bevoegdheid gebruik is gemaakt (Nederland is altijd een *high trust society* geweest waarin dat niet gebeurt), is het niet uit te sluiten dat in de toekomst, bijvoorbeeld als het politieke klimaat drastisch wijzigt, wél door een minister of ministerraad wordt ingegrepen. Daarom is het, om de onafhankelijkheid van de Rechtspraak (en daarmee de balans binnen de trias) ook voor de toekomst te waarborgen, van belang om de wettelijke bevoegdheden van de uitvoerende macht bij benoemingen in de rechterlijke macht te beperken tot hooguit een administratieve handeling ten behoeve van het tot stand brengen van het Koninklijk Besluit.

Rechtspraak als pijler van de democratische rechtsstaat

De Rechtspraak moet haar rol in de rechtsstaat als derde staatsmacht naar behoren kunnen vervullen. Een rechtsstaat geniet het vertrouwen van burgers omdat voor iedereen duidelijk is wat de spelregels zijn, deze voor iedereen gelden en bij de rechter zo nodig afgedwongen kunnen worden. Rechtspraak wordt evenwel te vaak beschouwd als een kostenpost in plaats van een pijler van de democratische rechtsstaat. De Wet op de Rechterlijke Organisatie en het daarop gebaseerde Besluit financiering rechtspraak normeren de financiering van de Rechtspraak. Daarin is om rechtsstatelijke redenen gekozen voor afstand van de uitvoerende macht tot de rechterlijke macht. Dit uit zich onder meer in de regel dat de kosten verbonden aan het eigenlijke rechtspreken (het primaire proces) vastgesteld moeten worden op grond van een objectieve meting van de werklast van de gerechten. De rechter bepaalt in beginsel de tijd die nodig is voor een goede en zorgvuldige behandeling van een zaak, met een prikkel tot doelmatig werken. De uitvoerende macht redeneert echter niet altijd vanuit deze wettelijk verankerde norm. Generieke kortingen en begrotingsproblemen van het Ministerie van Justitie en Veiligheid kunnen leidend zijn bij de financiering van de Rechtspraak. Een dergelijke praktijk is in strijd met de wet en tast de rechterlijke en institutionele onafhankelijkheid aan⁸.

De Raad voor de rechtspraak als Hoog College van Staat

De Rechtspraak pleit er al langer voor om van de Raad voor de rechtspraak een Hoog College van Staat te maken⁹. Dit doet recht aan zijn rechtstatelijke positie. De Wet op de Rechterlijke Organisatie gaf de begroting van de Rechtspraak een plaats onder de vleugels van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Het budget van de derde staatsmacht mag echter niet afhankelijk zijn van het huishoudboekje van de minister van Justitie en Veiligheid. Op dit moment moet de Rechtspraak concurreren met andere

⁷ [Jaarbericht - De Rechtspraak - Jaarverslag 2022 \(jaarverslagrechtspraak.nl\)](#)

⁸ Kees Sterk (vicevoorzitter Rvdr) en Frans van Dijk (directeur Rvdr), Financiering van de Rechtspraak in rechtsstatelijk kader, [Nederlands Juristenblad](#), 17 juni 2016.

⁹ [‘Financiering Rechtspraak niet in politieke arena’ | Nieuws | Rechtspraak](#)

Raad voor de
rechtspraak

datum 12 juli 2023
kenmerk UIT 13685 STRA/CF
pagina 5 van 8

beleidsdoelen van het ministerie en daardoor wordt financiering van de Rechtspraak een politieke keuze. De wetgevende en uitvoerende macht kunnen de Rechtspraak nu teveel beïnvloeden via de begroting. Dat is niet passend in een democratische rechtsstaat waar de staatsmachten onafhankelijk van elkaar moeten zijn. De Algemene Rekenkamer kwam eerder ook tot deze conclusie¹⁰. Voor de financiering van de Rechtspraak moet alleen de vraag leidend zijn wat nodig is om rechtszaken goed en tijdig af te kunnen doen. Versterk de democratische rechtsstaat door de Raad voor de rechtspraak de status van Hoog College van Staat te geven met een eigen begroting. Rechtspraak is een kerntaak van de staat en verdient een financieringsmodel dat daarbij past.

Stabiele en robuuste begroting

De Rechtspraak kreeg in 2012 een taakstelling van 8,9 procent (ca. 100 mln.) opgelegd. De Rechtspraak is daardoor jarenlang met financiële zorgen geconfronteerd die uiteindelijk ook hebben geleid tot een negatief resultaat. In 2019 is de balans weer enigszins hersteld met de nodige investeringen in de Rechtspraak¹¹. Ook in 2022 is een verdere aanzet hiertoe gezet¹². Het duurt echter jaren voordat de gevolgen van bezuinigingen ongedaan zijn gemaakt, alleen al om het feit dat het opleiden van nieuwe rechters enkele jaren duurt. Het fors bezuinigen op een van de pijlers van de trias is niet zonder gevolgen. Het zorgt automatisch voor verzwakking van de democratische rechtsstaat en is daarmee zeer onwenselijk voor de Nederlandse samenleving. De Rechtspraak pleit er daarom voor dat de Rechtspraakbegroting robuust en stabiel is en in de toekomst minder conjunctuurgevoelig wordt waardoor continuïteit beter kan worden geborgd. Dat betekent dat bij economische tegenwind niet direct wordt bezuinigd op de Rechtspraak. Een stabiele begroting – in de geest van de motie Rosenmöller¹³ – versterkt de rechtsstaat duurzaam.

Voldoende financiële ruimte is ook noodzakelijk om gelijke tred te kunnen houden met en flexibel in te kunnen spelen op behoeften en ontwikkelingen in de samenleving en om de toegang van burgers tot de rechter te waarborgen. Voor het inspelen op maatschappelijke veranderingen, ontwikkelingen op bijvoorbeeld IT-gebied of wettelijke vereisten rondom verduurzaming moet de Rechtspraak ook worden gefinancierd.

Overigens constateert de Raad dat niet alleen bezuinigingen op de Rechtspraak schadelijk zijn voor een goed functioneren van de Rechtspraak. Ook bezuinigingen in andere domeinen - zoals bijvoorbeeld in het zorgdomein - kunnen een grote impact hebben op de effectiviteit van de Rechtspraak, op de doorlooptijden en op de (rechts)bescherming van burgers. Aan het einde van de strafrechtketen zien wij dat rond de 40 procent van de jeugdige gedetineerden licht verstandelijk beperkt is of zwakbegaafd. Van de volwassen gedetineerden heeft 66 procent meerdere psychische en/of persoonlijkheidsstoornissen. Een zeer groot aantal. Vaak zien wij dat - mede door bezuinigingen in de

¹⁰ Zie hier [het rapport](#) van de Algemene Rekenkamer en zie hier de reactie van de Rechtspraak daarop: ['Financiering rechtspraak niet goed geregeld' | Nieuws | Rechtspraak](#)

¹¹ [Begroting Rechtspraak met 95 miljoen per jaar verhoogd | Nieuws | Rechtspraak](#)

¹² ['Ruim 155 miljoen voor extra rechters, behandeling ondermijningszaken en digitalisering' \(rechtspraak.nl\)](#).

¹³ [Motie Rosenmöller](#)

Raad voor de
rechtspraak

datum 12 juli 2023
kenmerk UIT 13685 STRA/CF
pagina 6 van 8

jeugdzorg en de geestelijke gezondheidszorg - mensen onvoldoende ondersteuning hebben gekregen in een eerder traject in het zorgdomein en vervolgens onnodig in de strafrechtketen belanden. Bij de aanpak van maatschappelijke problemen speelt het strafrecht een belangrijke normerende rol, maar het strafrecht is niet de oplossing voor alle maatschappelijke problemen. Door adequaat in een eerder stadium op te treden met niet strafrechtelijke interventies kan voorkomen worden dat mensen onnodig in de strafrechtketen belanden. Dat draagt bij aan een veiliger samenleving en aan het voorkomen van onnodig slachtofferschap en ook onnodig ouderschap. Kortom, het draagt bij aan een betere (rechts)bescherming van burgers in Nederland, of ze nu hulpbehoevend zijn of beschermd moeten worden tegen mensen die niet voor zichzelf in kunnen staan.

Toegang tot de rechter

In de eerdergenoemde brief aan de informateur heeft de Rechtspraak ook het belang van een goede toegang tot de rechter genoemd. Onder andere door te zorgen voor een robuuste en stabiele begroting voor de Rechtspraak, waardoor burgers kunnen rekenen op aanvaardbare doorlooptijden. Immers, *justice delayed is justice denied*.

Door de Rechtspraak onvoldoende in staat te stellen te kunnen leveren wat de maatschappij van haar vraagt ontstaan langere doorlooptijden. Door langere doorlooptijden ontstaat vervolgens politiek maatschappelijke discussie over de rechtsbescherming die de Rechtspraak kan leveren. Waardoor soms ook naar oplossingen wordt gezocht buiten de rechter om.

Dit terwijl het grondwettelijke recht op toegang tot de rechter als waarborg dient om burgers de nodige rechtsbescherming te bieden. Het is dus van belang dat de Rechtspraak over een robuuste en stabiele begroting beschikt zodat de Rechtspraak de samenleving kan bieden waar die om vraagt en zodat de zoektocht naar alternatieven voor de rechter niet nodig is.

De toegang tot de rechter mag ook nimmer afhankelijk worden gesteld van de grootte van iemands portemonnee. In zaken waarin de tussenkomst van een advocaat gewenst en/of verplicht is, is het beroep kunnen doen op adequate gefinancierde rechtsbijstand voor minder draagkrachtigen een noodzakelijke voorwaarde voor toegang tot de rechter. Het is voor de toegang tot de rechter dan ook van groot belang dat er blijvend geïnvesteerd wordt in gefinancierde rechtsbijstand van voldoende kwaliteit.

Voor de toegang tot de rechter is het ook van belang dat de griffiekosten voor iedere rechtzoekende betaalbaar zijn en blijven. De Raad hoopt dan ook ten eerste dat de reeds geëntameerde algehele verlaging van de griffiekosten in civiele en bestuursrechtelijke zaken ook na Rutte IV zal worden voortgezet.

Blijven werken aan verdere ontwikkeling van rechtspraak

De Rechtspraak moet zich blijven ontwikkelen om te kunnen blijven voldoen aan verwachtingen van de samenleving en om haar rol goed te kunnen blijven vervullen binnen de rechtsstaat. Rechtspraak grijpt diep in het leven van mensen en is alleen effectief als de ingreep als rechtvaardig en nuttig wordt beschouwd. Dit impliceert voor rechters, iedere dag weer, een grote verantwoordelijkheid. Bij alles wat hij of zij doet moet de rechter zich rekenschap geven van het effect van het handelen. Dit vraagt van

Raad voor de
rechtspraak

datum 12 juli 2023
kenmerk UIT 13685 STRA/CF
pagina 7 van 8

rechters dat zij zich niet uitsluitend laten leiden door de juridische aspecten van het geschil, maar waar nodig ook aandacht hebben voor achterliggende (maatschappelijke) problematiek en onderliggende conflicten en belangen. Dat betekent maatwerk leveren, regie voeren, schikkingen onderzoeken, maar ook knopen doorhakken. Het betekent ook dat de Rechtspraak inhoudelijk moet blijven innoveren om zijn maatschappelijke functie voluit te kunnen vervullen en daartoe in staat moet worden gesteld. Als dat niet kan dan is dat slecht voor het vertrouwen; dan zoekt de burger of de politiek een andere weg. Dan marginaliseert de rechtspraak.

Maatschappelijk effectieve rechtspraak

Rechters signaleren dat zij voor veel mensen het luisterende oor, het laatste houvast en toevluchtsoord zijn. Dit verklaart voor een belangrijk deel ook het gezag dat de rechtspraak nog steeds heeft en dat wezenlijk is voor het vertrouwen in de democratische rechtsstaat. Tegelijkertijd, en om verschillende redenen, signaleren rechters belemmeringen als het gaat om de toegang tot de rechtspraak. Soms is dat een keuze van de wetgever die de toegang tot de rechter (meestal uit kostenoverwegingen) beperkt, soms van rechtzoekenden zelf. In dat laatste geval is de rechter bijvoorbeeld (in ieder geval in de beeldvorming) onvoldoende toegankelijk, te duur, te moeilijk of gewoon te eng. En rechters signaleren dat veel vraagstukken die zij voorgelegd krijgen in feite een juridische vertaling zijn van een conflict dat veel breder is dan dat. Dat er in veel gevallen sprake is van allerlei onderliggende – niet-juridische – conflicten, belangen en problematiek. Daarbij realiseren rechters zich in toenemende mate dat de wijze waarop procedures thans zijn vormgegeven vaak bijdraagt aan de juridisering van conflicten en dat de juridische beslissing van de rechter (lang) niet altijd een bevredigende oplossing biedt voor de door rechtzoekenden ervaren problemen.¹⁴

Toetsing aan de Grondwet door de rechter

In een rechtsstaat controleert de rechter of de overheid zich aan haar eigen regels houdt en beschermt zo de grondrechten van burgers. Deze grondrechten zijn vastgelegd in de Nederlandse Grondwet en in internationale verdragen. Wat bijzonder is aan de Nederlandse situatie is dat de rechter kan toetsen aan alle wet- en regelgeving, behalve aan de belangrijkste wet die Nederland kent: de Grondwet. Dit is zeer uitzonderlijk. Alle andere Europese lidstaten kennen rechterlijke constitutionele toetsing in een of andere vorm. Constitutionele toetsing door de rechter is van belang om grondrechten van burgers te beschermen. Voor een effectieve bescherming is nodig dat er, naast toetsing aan de Grondwet *in abstracto* door de Staten-Generaal, ook achteraf bescherming wordt geboden *in concreto*. Met andere woorden: burgers moeten een effectief beroep op grondwettelijke bepalingen kunnen doen in een concreet geval bij de rechter. De Raad voor de rechtspraak pleit daarom voor het opheffen van het toetsingsverbod als bedoeld in artikel 120 van de Grondwet¹⁵. Dit zal leiden tot een betere bescherming van grondrechten en zal er mede toe leiden dat de Grondwet meer gaat leven onder burgers.

¹⁴ Frits Bakker (voorzitter Rvdr), Maatschappelijk effectieve rechtspraak, Blog, [Nederlands Juristenblad](#), 8 september 2016.

¹⁵ [‘Rechtspraak: maak toetsen door rechter aan Grondwet mogelijk’](#) (rechtspraak.nl).

Raad voor de
rechtspraak

datum 12 juli 2023
kenmerk UIT 13685 STRA/CF
pagina 8 van 8

De rechtsstaat in Europa

De Nederlandse Rechtspraak draagt bij aan de rechtsstaatontwikkeling en kwaliteitsverbetering in Nederland en daarbuiten, voor het behoud en de versterking van de democratische rechtsstaat en voor de rechtsbescherming van burgers in de Europese Unie en omliggende landen en in landen waarmee de Nederlandse Rechtspraak een historische samenwerkingsrelatie heeft.

De Rechtspraak ziet dat in een aantal Europese lidstaten de rechtsstaat meer en meer onder druk staat doordat het evenwicht tussen de staatsmachten uit balans raakt. De Nederlandse Rechtspraak wil gelet op deze ontwikkelingen in Europa bijdragen aan het versterken van de rechtsstaat binnen de Europese Unie door deel te nemen aan de verschillende Europese netwerken.

Waar de andere staatsmachten een duidelijkere vertegenwoordiging op Europees niveau kennen binnen de bestaande EU instellingen, is de rechtsprekende macht over verschillende netwerken verdeeld. De Raad werkt samen met andere Europese Rechtspraakorganisaties binnen het Europees netwerk van Raden voor de rechtspraak (ENCJ) aan het ontwikkelen van gedeelde standaarden voor het versterken van de onafhankelijke positie van rechtspraak. Zo worden er opinies, gemeenschappelijke standaarden en rapporten ontwikkeld in het ENCJ maar ook in verschillende commissies van de Raad van Europa. De Raad pleit ervoor om Europese rechtspraakorganisaties zoals het ENCJ een adviserende rol te geven in de Europese Unie.

Tot slot

Ik vertrouw er op dat u op grond van bovenstaande visie van de Raad voor de rechtspraak een nader beeld kunt vormen van ervaringen met de rechtsstaat. De Raad is uiteraard ook graag bereid tot een nadere mondelinge toelichting indien gewenst.

Ten slotte meld ik u dat ik geen bezwaren heb tegen het publiceren van deze brief op de website van de Staatscommissie rechtsstaat.

Hoogachtend,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'H.C. Naves', written in a cursive style.

H.C. Naves
Voorzitter Raad